

מזמון בצל

המשך סיפורו של ראש מערכת „העולם הזה“, שעבד

- זאת שלום כהן -

תקיתקיתק. קול הטוריות המקיחות באבן עלה מן העמק הצר. דמויות שפופות הרימו את הכלים והנחיתו אותם בין הסלעים. מלבד הנקישות לא נשמע דבר. לפתע נודקה אחת הדמויות. „עבדים היינו לפרעה במצרים!“ קרא העיראקי המזדקן. „עבדים היינו ועבדים הגנו! עבדים, עבדים!“ ובאותה פתאומיות בה פרצה, חלפה התרגשות. הוא הביט סביבו באפאטיה, גירד את ראשו וחזר לעדור. אילו היו מסריטים את המחזה, היה נראה כקטע מדכא מתוך סרט ריאליסטי על החיים במושבת ניידים לעבודת פרך. כל הסמנים היו שם: הגוף השומם והנוקשה, העבודה המפרכת, המועקה הרובצת על כל ראש, המבטים הדהויים אשר רק ברגעים של התפרצות שגאה הראו זיק של חיים. ואמנם, לא פעם, בשעה שחבטתי בטוריותי על האדמה הקשה, נדמה היה לי שאני חוזר בסרט שעלילתו נרקמת באישהדים או באלקטראדז. אלא שבסרטים תמיד מתמדרים האסירים, ואילו כאן לא קרה דבר. הם המשיכו לעבוד מפני שהצליף בהם שוט יעיל הרבה יותר מזה של הסוהר: שוט-הנורמה שעליהם לגמור, אם רצונם לזכות בשכר. רק פעם אחת נדמה היה כי העניינים הגיעו לנקודת משבר. עזרא, ראש הקבוצה, ערך ביקורת בין שורות השתילים בהם טיפלו כל הבוקר. עבודת צעיר ממושקף בן 23, לא מצאה חן בעיניו. „תחזור ותתקן את כל הבורות“, צווח, „אחרת לא ארשום לך אפילו שעה אחת!“

אליעזר סבר אחרת. „אני לא גותן יותר אפילו מכה אחת בטוריה!“ השיב בכעס, „מספיק עבדתי בשביל חמש הלירות שלך.“ עזרא לא השיב מלה. הוא הפנה את גבו לפועל הנועם ועבר לבחון עבודה של פועל אחר. „בוא הנה!“ צווח אליעזר, כשקולו עולה כמה אוקטבות בבת אחת, „אתה תר שום לי את העבודה או שאני שובר לך את הראש!“

עזרא המשיך לצעוד בדרכו. אליעזר הגיף את הטוריה כאילו היתה גרון קר של אינר יאני, והסתער על המשגיח המתרחק. לפחות עשרה אנשים עמדו מסביב. איש לא ניסה לתפוס את אליעזר או להזהיר את עזרא מפני הסכנה. הטוריה המונפת החלה יורדת. ברגע זה חש עזרא בסכנה. בסיבוב חד מנה לאחור, ניצב פנים אל פנים מול אליעזר. הטוריה קפאה באויר. „נו, נראה אותך!“ קרא עזרא בלעג תגרני, „היה גבר ותרביץ!“ ברגע ההתרגשות נעשה מבטאו המאורר קאי של עזרא חד ואימנתי כפניון. כל שריריו היו מתוחים לקראת המהלומה. היא לא באה. אליעזר השליך את הטוריה מידי ופרץ בשטף של גידופים: „זונה כן וזונה! אתה רוצה למצוץ את דמי? אני אעבוד יום שלם ואתה תבוא בסוף ותגיד שהעבודה לא שווה? חכה, חכה. אני עוד אתפוס אותך בחיפה. אתה חושב שאתה גיבור, כאן לפני כל העדים האלה. חכה, יומך יבוא!“

עזרא המשיך להתגרר בו: „נו, תכה אר תי, תכה אותי!“ וכשראה כי אליעזר לא ינית עליו יד, הפליט: „חבל מאד שההוראות אוסרות עלי להכות ראשון פועל ושאני יכול רק להשיב על מכה... הייתי פותח לך את הראש במכה אחת. שכל החברים שלך ילמדו מי כאן קובע! ובפנותו אלי: „אתה, כהן, אתה עד שהוא איים עלי ברגע!“

★ ★ ★

„אני לא מקבל נדבות“

אדם התפרצות זו היתה תופעה בודדה. כל יתר חברי לעבודה עשו מה שציוו אותם. הם רטנו, גידפו, איימו — אך המשיכו לעבוד עד גמר הנורמה שלהם. רוב העובדים היו כאלה שיכלו לגמור את הנורמה תוך ארבע-חמש שעות של עבודה

פחות. את זאת קבע ראש הקבוצה בכרטיס-העבודה של כל אחד ואחד מהם; אולם הוא לא חילק להם את הכרטיסים במקום, כי אם נתן אותם לאיש-אמונו שיחלקם רק אחרי שהוא, ראש הקבוצה, יעזוב את המקום. בצורה זו חסך מעצמו את המחזה המועז והצורמני של אנשים המגלים כי נרשמו להם שש, ארבע או אפילו שתי שעות שכר תמורת יומם בשדה.

ובכן, כל הפועלים והמשגיחים ישבו כבר על המשאיות וחיוכו בתום המחנק לתזונה. כולם — מלבד פועל אחד ומשגיח אחד. השניים — פועל ממוצא אירופי, בגיל העמידה; ומשגיח צעיר, בן עדות המזרח, לבוש דאגריז — נראו בבירור על המידרון הקרוב ואפשר היה לשמוע כל מלה שיצאה מפייהם.

הפועל: אתה רוצה להגיד לי שהעבודה הזאת לא בסדר? המשגיח: אני כאן קובע מה זאת עבודה טובה ומה לא! הפועל: אבל אין לי יותר כוח.

המשגיח: אז תלך קיבינימאט ואל תבוא לי כאן לעבודה. הפועל: נו, זה מספיק כבר?

המשגיח: תעבוד, תעבוד ואל תבלבל את המוח! הפועל: זה כבר מספיק...

המשגיח: אתה עובד או שאני מפטר אותך? אתה עוד תתחנן שינתן לך לעבוד דחק. אצלי לא תתמוזמו!

הפועל: טוב, טוב, אני אעבוד, אני אעבוד. „זה באמת סקנדל“, מילמל משהו מבין היושבים במש-אית, „איך אפשר להתעלל ככה בבן-אדם?“

איש לא השיב לו. לא היה גם צורך בתשובה. היא היתה ידועה לכל: הוא מוכרח להתקיים.

★ ★ ★ ג'נטלמן במחבות ויירי דחק

אדם גברים העובדים קשה, אינם מוציאים עושים. סוף-סוף גברים הם, החייבים להרחיק את לחמם בזיעת אפם. אך כאשר עושות זאת נשים — כי אז הלב מתכוץ. בפעם הראשונה שמעתי על כך שנשים עובדות עבודות-דחק בשעת נסיעה למקום העבודה שלנו. „הנה הבחורות!“ הכריז משהו. „היי, בובות!“ קרא אחר, „בואי לכאן, תקבלי משהו יותר טוב מטוריה!“ צחקו רם קיבל את ההלצה השקופה. „היי נהגו!“ קרא משהו בצחוק, „עצור כאן. אנח נו רוצים לעבוד קבלנות פה!“

המשאית עם מטענה הזכרי חלפה על פני חלקה מסוקלת ונטושת שתילים. טורים של נשים היו פזורים בין התלמים. לא יכולתי להבין ממה מתלהבים חברי. כי העובדות היו כולן מבוגרות, או אפילו זקנות, ש עוררו רק רגש אחד: רחמים. הן נראו כל כך חלשות ואומללות על רקע ההרים הקשיחים, והטוריות נראו כל כך כבדות בידיהן.

אין זאת משום שלא ראיתי נשים עובדות עבודת שדה. בכפר מנחם, שם הייתי בהכשרה לפני תריסר שנים, היתה חברה אחת שהגיעה אפילו למעמד של אחראית לענף גן-הירק, ולא פעם נטלה מעדר בידה במרץ ששם ללעג גברים רבים. אולם היא היתה צעירה, ועבודתה עניינה אותה. ואילו אלה היו נשים זקנות, אשר גם מרחוק אפשר היה להרגיש שכל ישותן התקוממה נגד טוריות-הדחק. אותו יום לא שמעתי יותר על הפועלות. בשונו מן העבודה עוד ניצבו בשדה, כפר פות. למחרת זימן לנו הגורל פגישת פתאור מית. בהגיענו לשטח העבודה שלנו נראתה דמות מדלגת לקראתנו מן הפסגה. היה זה חילל שהודיע לראש-הקבוצה, כי עלינו להסתלק מהר ככל האפשר מן השטח. „כאן יהיה תמוזן היום. סכנה להימצא באיזור.“ כל הפועלים פרצו בתרועת הידד. „יופי תמ רון, יחי הצבא!“ סוף-סוף לא כל יום מקב לים מתנה כזו של התבטלות.

עלינו על המשאיות ונסנו מן השטח. בדרך הגענו אל פועלות הדחק. „להסתלק!“ קרא ראש הקבוצה שלנו, „יש כאן תמרון!“ אר לם מכונתין של הנשים כבר לא היתה במי קום. החלט להעלותן על מכונתינו. המקום היה צר וקשה היה לראות כיצד יוכלו עשירים נשים להתמודד בינינו. אולם הן הסתדרו. הגבריים, אשר שעה קלה העיפו לעבר הפועלות קריאות לעג והלצות גסות, נדחקו איש לרעהו ופינו מקום ישיבה.

„בבקשה, דודה“, אמר שכני בן ה-50

הנשים

אסתר בלומנקרנץ (48) והלנה סטולוביצקה (49) עלו שתיהן מלודז, עם העליה הפולנית הגדולה לפני שנה. בעלה של אסתר עובד אף הוא כפועל-דחק ואילו בעלה של הלנה הוא שרברב מחוסר-עבודה. השתיים הן תושבות כפר-חסידים, נאלצו לעבוד בדחק כדי לקיים את משפחותיהן. הלנה הספיקה להתפרנס לפני הצילום.